

№ 01 (738)
Студзень 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- * Ініцыятыва: мова і «Беларускамоўныя» – стар. 2
- * Світанак: 100-годдзе Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь – стар. 4
- * Адзіныя: брыльянтавая пара Іван ды Мар'я – стар. 5
- * Традыцыі: куцця – стар. 6

Кацярына МЯШКОВА

Калядны час. Святыя вечары.
На сэрцы зноў калядная адліга:
На вочы набягае ласкі вільгаць
І свет гучыць, як вечны горад Рым.

Аб ноч адну засвеціцца душа,
І снежнай крыўды апаўзуць пагоркі...
Ізноў мы калядоўнікі пад зоркай,
Шматпрамянёвай, што вяла спяшша

Ад Віфлеема, дзе народзін цуд,
Да ёлкі ў навагодні бляск прыбранай
І зоркай залатой каранаванай,
Якая лучыць нашых сэрцаў гуд.

Калядную батлейку завядуць,
Дзівосную, ад кракаўскіх касцёлаў,
І круціцца лагоды светлай кола,
І зорчаты крышталь ляціць на груд.

Ёлка

Сыпле з ёлкі ігліца шапатлівым цурком,
І амаль не бруіцца пах Каляд смалюком.
Ад галін аддзяліцца вымушаюць агні,
На якія дзівіцца можна ночы і дні.

Карагодзіць і ззяе ў ёлцы тысяча зор.
Я штодня назіраю шчасця дзіўнага ўзор.
І цяплом каляровым напаўняецца дом,
Выпадковыя словы адгараюць цішком.

Сохне, гасне ігліца, ледзь трымае шары,
Цацкі з розных сталіцаў, мітусню мішуры.
І з ялінкай расстацца, як ні сумна, а час.
Пах зімы і вакацый адбываецца ў нас.

«Анёлы свету, анёлы свету Дзіва, дзіва абвяшчаюць»

На фота Наталі КУПРЭВІЧ: праца Валянціны Слюнчанка «Вястун Раства»

Нашы віншаванні

Беларускі фонд культуры шчыра віншуе Яўгена ПЯ-СЕЦКАГА з 70-годдзем з дня нараджэння.

Яўген Віктаравіч, Ваша шматгадовая плённая дзейнасць на ніве папулярызаванай беларускай культуры з'яўляецца выдатным прыкладам сапраўднай зацікаўленасці і адданасці сваёй любімай справе, Ваш асабісты ўклад у падтрымку і развіццё народнага мастацтва заслугоўвае пашаны і высокай ацэнкі.

Моцнага Вам здароўя на многія гады, аптымізму і дабрабыту, шанавання і падтрымкі родных і блізкіх, калег і сяброў, рэалізацыі новых творчых праектаў і поспехаў ва ўсіх справах!

Фота: Анастасія ІВАНОВІЧ

«Беларускамоўныя» ідуць наперад

Цяпер нярэдка можна пачуць, як з сумам канстатуюць, што няма чым заняцца, бракуе цікавых імпрэзаў, месцаў прыкладання сваіх ведаў, магчымасці рэалізавацца абмежаваныя. Але ў краіне багата маладых людзей, якія не чакаюць, калі хто-небудзь арганізуе для іх штосьці вартае – яны ствараюць самі. Вось адзін з прыкладаў. Пры канцы снежня Беларускі нацыянальны моладзевы савет «РАДА» чарговы раз падвёў вынікі конкурсу моладзевых праектаў і ініцыятываў. Такія своеасаблівыя аглядзіны ініцыятыўных і няўрымслівых юнакоў і дзяўчатаў краіны арганізаваныя ладзіць ужо трэці раз.

Сёлета пераможцам стаў дзясятка новых справаў з розных куткоў Беларусі. Былі вызначаныя пераможцы ў намінацыях «Экалагічная моладзевая ініцыятыва/праект», «Моладзевая ініцыятыва/праект у сферы сацыяльнага прадпрыемства», «Рэгіянальная моладзевая ініцыятыва/праект», «Моладзевая ініцыятыва/праект у сферы мастацтва» ды інш.

У намінацыі «Моладзевая ініцыятыва/праект у сферы захавання культуры» перамог праект «Беларускамоўныя». Гэта штытднёвыя сустрэчы ў «Арт Сядзібе» з носьбітамі беларускай мовы. Свае гісторыі распавядаюць артысты, музыкі, паэты, сантэхнікі, юрысты, прадавачкі... Сярод гасцей былі музыкі Сяргей Башлыкевіч і Андрусь

Такінданг, тэлеведоўца Юры Жыгамонт, акцёр Раман Падалька, мастак Алесь Пушкін, хірург Зміцер Кароль, перакладчыца Крысціна Курчанкова, дызайнер Ганна Клокава, беларуская паэтка з Іспаніі Анхела Эспіноса Руіз, прадавачка Ангеліна Салдаценкава ды іншыя. Яны расказалі гісторыі, звязаныя з беларускай мовай і жыццём людзей, якія размаўляюць па-беларуску.

А сёлета культурніцкая плячоўка «Арт Сядзіба» заклікае суайчыннікаў назваць 2019 год годам беларускай мовы: «Беларуская мова – неад'емная частка нашай культуры і гарантыя нашай будучыні як унікальнага народа. Беларуская мова – гэта незалежнасць краіны. Дык давайце больш карыстацца беларускай мовай у 2019 годзе! Падтрымлівайце беларускамоўны музыкаў, літаратараў. Хадзіце на беларускія канцэрты, купляйце беларускія кнігі! Ужывайце беларускую мову ва ўсіх сферах жыцця: у крамах, на вучобе, у сям'і, з сябрамі, у сацыяльных сетках. У 2019 годзе ў нашай краіне пройдзе чарговы перапіс насельніцтва, у якім мы павінны прадэманстраваць важнасць беларускай мовы, аднасць народа. Зрабіце свой крок да роднай мовы».

Лявон ПАЛЬСКІ

На фота: стваральнік «Беларускамоўных» Барбара Пучынская і Аляксей Сапрыкін з узнагародай

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» віншуюць «Арт Сядзібу» і яе рупліцоў з узнагародаю і звычайна пашпэхаў у папулярнасці нашай культуры сярод моладзі і людзей сталага веку.

На тым тыдні...

***23 снежня** ў філіяле Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярава ладзілася дзейства «**Батлейка нон-стоп**». За дзень супрацоўнікі разам з наведнікамі музея зрабілі хатку-батлейку і апранулі батлеечных герояў. Завяршылася імпрэза традыцыйным батлеечным спектаклем «Цар Ірад» і некалькімі інтэрмедыямі.

***24 снежня** ў мастацкай галерэі «Артель» у Мінску адбылося адкрыццё праекта «**Святы вечор**» арт-студыі «Piligrum» і мастачкі Наталлі Сухой.

Праект «Святы вечор» – мастацкае асэнсаванне свята Божага Нараджэння і Калядаў з іх яскравымі вобразамі і сюжэтамі. Студыя «Piligrum» разам з Н. Сухой візуалізавалі сваё натхненне праз сінтэз мастацтва выцінанкі, фатаграфіі і відэа-арта. Выцінанка – знак, код, вобраз, лаканічны і разам з тым змястоўны. Студыя «Piligrum» паспрабавала ажывіць яе ў трохмернай прасторы, перанесці з плоскасці ў аб'ём, з статычнага малюнка – у відэа-сюжэт. Праект пачынаўся як відэакліп да народнай каляднай песні «Святы вечор» і быў працягнуты ў серыі фоталарэяў.

Н. Сухая – выпускніца Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў (факультэт мастацкага тэкстылю). Сябра Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, з 2003 па 2009 г. узначальвала яго секцыю выцінаншчыкаў. Народны майстар Рэспублікі Беларусь, аўтар і адзін з арганізатараў праекта «Папяровы сусвет».

***26 снежня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка творчых працаў членаў Беларускага саюза майстроў народнай творчасці «**Пудоўны свет выцінанкі**». На экспазіцыі прадстаўлены ўсе формы выцінання з паперы – ад арнаментальна-дэкаратыўных фіранак і карункаў да складаных кампазіцыйных сюжэтных-тэматычных характараў у выкананні майстроў Валянціны Слючанка, Вольгі Налівайка, Галіны Жураўлёвай, Валянціны Пазняковай.

***29 снежня** іркуцкі беларускі клуб «Крывічы» ладзіў калядных вачоркі паводле гульні «**Жаніцьба Цярэшкі**». Гэта гульня, распаўсюджаная ў ранейшыя часы на поўначы Беларусі, з'яўлялася абавязковым элементам цыкла калядных святаў. Цягам яе адбывалася жартаўлівае сватаўство ў жаніцьба хлопцаў і дзяўчатаў. Пад час «Жаніцьбы Цярэшкі» можна было павесяліцца, пажартаваць, знайсці абранніка – жартам, а магчыма, і ўсур'ёз.

Удзельнікі вачорак у Іркуцку не толькі добра бавілі час, але і даведліся шмат пра старажытную абраднасць беларусаў. Гучалі жарты, беларускія калядныя песні, можна было патанчыць, павадзіць карагоды ды інш.

***30 снежня** ў Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту ладзілася «**Васільеўская Каляда**».

Новы год, або Васілле – кульмінацыйны момант каляднага святочнага цыкла, які доўжыцца два тыдні. У гэты вечар было прынята хадзіць у госці, весяліцца, ладзіць вечарыны. Напрыкладні Новага года варылі куццю і гатавалі шмат мясных страваў. Ноч лічылася найбольш спрыяльнай для варожбы, таму ўначы хадзілі калядаваць, вадзілі Багатую і Бедную Каляду – гэта былі два пераапанутыя хлопцы, якія абвясчалі кожнаму лёс на наступны год. Таксама спраўлялі абрад засявання. Дзеці і моладзь хадзілі з торбамі зерня, віталі гаспадароў, жадалі шчасця і прыбытку, пасыпаючы ўсіх зернем.

У музеі ладзілася традыцыйнае калядаванне, рэканструкцыя каляднага абыходу з Багатай і Беднай Калядой і абраду засявання, зімовыя гульні, майстар-клас па вырабе анёлаў з тканіны ды іншыя забаўкі.

«Тры каралі»

***6 студзеня** ў Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту ладзілі свята «**Тры каралі**». Гэта адно з галоўных святаў каталіцкага календара, якое адзначаецца 6 студзеня. Паводле біблейскай гісторыі, трое мудрацоў наведлі Ісуса пасля ягонага нараджэння і прынеслі дарункі – золата, ладан і міра. Тры каралі з'яўляюцца традыцыйнымі персанажамі ў святкаванні Божага Нараджэння.

У музеі ладзілася мастацкая рэканструкцыя свята «Тры каралі» на падставе этнаграфічных звестак, пераробленая на сучасны лад і з выкарыстаннем інтэр-актыўных элементаў. Удзельнікаў чакала рэканструкцыя каляднага абыходу па традыцыях Воранаўскага раёна, батлеечныя спектаклі, забаўкі і танцы ды іншае.

«Жаніцьба Цярэшкі»

Акорды Карэліччыны

22 снежня ў Карэліцкім раённым цэнтры культуры і народнай творчасці адбылося шоу «Тры акорды» – творчая адаптацыя папулярнага тэлевізійнага праекта пад беларускія рэаліі.

На сцэну выходзілі 8 дуэтаў: метадыст цэнтры культуры і народнай творчасці Анастасія Мурашка і кіроўца-мільцыянер Дэпартаменту аховы Зміцер Лазарчук, мастацкі кіраўнік ЦКІНТ Рыта Яроцкая і ўрач Турэпскай амбулаторыі Іван Паўлючык, бухгалтар СВК «Жухавічы» Ганна Кікнадзе і апэратар кацельні Карэліцкага маслацэха Валерыі Лісоўскі ды іншыя.

Журы ўзнагародзіла ўсіх удзельнікаў дыпламамі і каштоўнымі падарункамі. Мяркуем, шоу атрымалася, бо спевакам зала апладзірвала стоячы.

Аксана ЯНУШ
Фота аўтара

Сёлета спаўняецца

(Падаецца ў зваротна-храналагічным парадку)

Крывічы (пад 859), аб'яднанне ўсходнеславянскіх плямёнаў – 1150 гадоў з часу першага ўпамінавання ў «Аповесці мінулых гадоў».

Брэст (пад 1019), горад, цэнтр раёна і вобласці – 1000 гадоў з часу першага ўпамінавання ў «Аповесці мінулых гадоў».

Усяслаў Брачыславіч (Усяслаў Чарадзеі); каля 1029 – 1101), князь полацкі, пры якім быў пабудаваны полацкі Сафійскі сабор, адзін з герояў «Слова аб палку Ігаравым» – 990 гадоў з дня нараджэння.

Навагрудак (пад 1044), горад, цэнтр раёна Гродзенскай вобласці – 975 гадоў з часу першага верагоднага ўпамінавання ў пісьмовых крыніцах.

Полацкі Сафійскі сабор (1044 ці 1050 – 1060 ці 1066), помнік архітэктуры XI – XVIII стст., першы твор мураванага хрысціянскага храмабудаўніцтва на беларускіх землях, унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь – 975 гадоў з пачатку будаўніцтва.

Копысь (пад 1059), гарадскі пасёлак у Аршанскім раёне Віцебскай вобласці – 960 гадоў з часу першых летапісных звестак.

Чачэрск (пад 1159), горад, цэнтр раёна Гомельскай вобласці – 860 гадоў з часу першага ўпамінавання ў Іпацьеўскім летапісе.

Нарымонт (Нарымунт, Нарымант; у праваслаўі Глеб; каля 1294 – 1348), сын вялікага князя літоўскага Гедзіміна, князь у ВКЛ – 725 гадоў з дня нараджэння.

Нацыянальны парк «Белавежская пушча» (Камянецкі, Пружанскі, Свіслацкі р-ны; 1409), дзяржаўная прыродаахоўная ўстанова, раённай больш высокаўзроставых лесоў Белавежскай пушчы, уключаны ЮНЕСКА ў Спіс сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны чалавецтва – 610 гадоў з часу ўстаўлення запаведнага рэжыму.

Паставы (1409), горад, цэнтр раёна Віцебскай вобласці – 610 гадоў з часу першага ўпамінавання ў гістарычных крыніцах.

Лепель (пад 1439), горад, цэнтр раёна Віцебскай вобласці – 580 гадоў з часу першага ўпамінавання ў гістарычных крыніцах.

Лунінец (1449), горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці – 570 гадоў з часу першых звестак у гістарычных крыніцах.

Высокае (1494), горад у Камянецкім раёне Брэсцкай вобласці – 525 гадоў з часу атрымання магдэбургскага права і герба.

Косава (1494), горад у Івацэвіцкім раёне Брэсцкай вобласці – 525 гадоў з часу першага ўпамінавання ў пісьмовых крыніцах.

Івацэвічы, горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці (1519) – 500 гадоў з часу першага ўпамінавання ў пісьмовых крыніцах.

Горкі (1544), горад, цэнтр раёна Магілёўскай вобласці – 475 гадоў з часу першага ўпамінавання ў дакументальных крыніцах.

Дзісна (1569), горад у Мёрскім раёне Віцебскай вобласці – 450 гадоў з часу надання магдэбургскага права.

Краснасельскі (1569), гарадскі пасёлак у Ваўкавыскім раёне Гродзенскай вобласці – 450 гадоў з часу першага ўпамінавання ў пісьмовых крыніцах.

Рэч Паспалітая (1569), феадальная федэратыўная дзяржава, у якую ў выніку Люблінскай уніі былі аб'яднаныя Польшча і ВКЛ, – 450 гадоў з пачатку існавання.

Кобрын (1589), горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці – 430 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

Пружаны (1589), горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці – 430 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

Паўстанне Налівайкі 1594 – 1596 гг., антыфеадальнае казацка-сялянскае паўстанне на Украіне і Беларусі – 425 гадоў з пачатку паўстання.

(Працяг будзе)

«Налівайка ў Магілёве». (Мастак А. Панамарэнка, 1989 г.; Магілёўскі абласны краязнаўчы музей)

Калекцыянерам, і не толькі

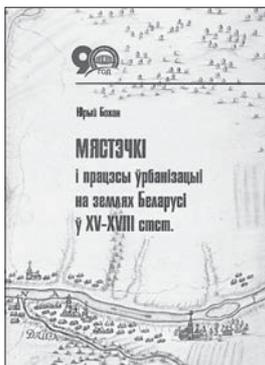
Зімовыя святы на марках

Белпошта выпусціла ў абарачэнне паштовыя маркі «3 Новым годам!», «3 Нараджэннем Хрыстовым!», якія працягнулі серыю марак да зімовых святаў, запачаткаваную яшчэ ў 1996 годзе. На марцы **№ 1278** змешчана выява зімовага вянка, на марцы **№ 1279** – анёл у абрамленні вянка.

Дызайн марак стварыла Таццяна Кузняцова, якая распрацавала таксама канверт «Першы дзень» і спецтэмпель. Памер марак 40,3 x 40,3 мм, наклад кожнай па 60 тыс. асобнікаў. Надрукаваныя аркушамі па 6 марак, памер аркуша 137 x 143 мм. Маркі друкаваліся ў Бабруйскай ўзбуйненай тыпаграфіі імя А.Ц. Непагодзіна.

У дзень выпуску паштовых марак у абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска (магазін «Філатэлія», вул. Маскоўская, 16) адбылося спецгашэнне на канверце «Першы дзень».

Як жылі беларускія мястэчкі

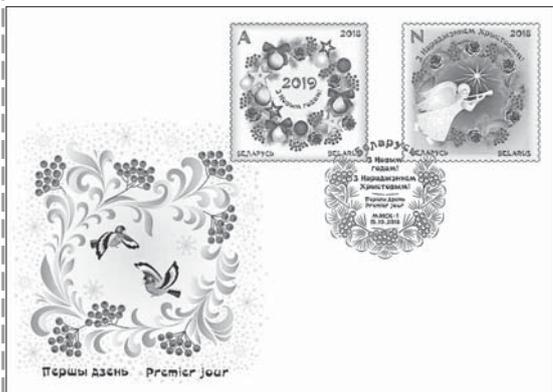

У выдавецтве «Беларуская навука» выйшла кніга Юрыя Бохана «Мястэчкі і працэсы ўрбанізацыі на землях Беларусі ў XV – XVII стст.». Наклад манаграфіі 200 асобнікаў. Рэцэнзентамі кнігі сталі прафесары Ігар Марзалюк і Валянцін Голубеў. Укладальнік – кандыдаць гістарычных навук Мікалай Волкаў. На жаль, сам аўтар кнігі пайшоў з жыцця 13 сакавіка 2017 года.

Асноўную частку выдання складае кандыдацкая дысертацыя Ю. Бохана «Мястэчкі вярхоўяў Віліі і Нёманскай Бярэзіны ў XV – XVII стст. (па археалагічных і пісьмовых крыніцах)», абароненая ў 1994 г., але да гэтага часу яна не дачакалася публікацыі. У ёй на матэрыяле асобнага рэгіёна разглядаюцца мястэчкі як адна з найважнейшых формаў урбаністычных паселішчаў, што спрыялі гаспадарчаму развіццю навакольных земляў. У астатняй частцы кнігі сабраныя апублікаваныя артыкулы сп. Бохана па праблеме ўрбаністыкі. Манаграфія разлічана на прафесійных гісторыкаў, выкладчыкаў, студэнтаў і ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй Вялікага Княства Літоўскага і Беларусі.

Выданне можна набыць у сталічнай «Акадэмікнізе».

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтры «Марка» РУП «Белпошта»

У канцы 1918 года ў Смаленску распачала працу VI Паўночна-Заходняя абласная партыйная канферэнцыя. Дэлегацы аднагалосна выказаліся за абвешчэнне Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь. 1 студзеня 1919 года Часовы рэвалюцыйны рабоча-сялянскі ўрад ССРБ абнародаваў Маніфест аб абвешчэнні Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь. Уся ўлада ў Беларусі, адзначалася ў Маніфесте, належыць Саветам рабочых, сялянскіх, батрацкіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў. Зямля, лясы, воды і нетры зямлі, чыгункі, фабрыкі і заводы, банкі становяцца ўласнасцю народа. Маніфест абвясціў раўнапраўе працоўных усіх нацыянальнасцяў на тэрыторыі Беларусі. 5 студзеня 1919 года Часовы ўрад пераехаў у Мінск, які з гэтага часу стаў сталіцай Беларусі.

На складаных перыпетыях таго часу Янка Купала ў кастрычніку 1918 года адгукнуўся вершам «Свайму народу».

Свайму народу

Табе, народ мой, згібнуты ў аковах,
З-пад сэрца песню гэтую пяю
І, ускрашаючы мінуўшчыну нанова,
Выказваю цяпершчыну тваю.

Сягні ў даўно заснуўшыя сталецці,
Заслону дзён удэклых адхілі
І глянё, як сёння твае жывуць дзеці,
Як ты жывеш на прадзедаў зямлі.

Дняпро і Сож, Дзвіна, Вілія і Нёман
Шмат могуць што ў памяці збудзіць,
Ды пушчы Белавескай сумны гоман –
Паслухай толькі, што ён гаманіць.

Тыямі рукамі ўнесены замчышчы,
Глянё, зарастаюць даікім палыном,
Па сцен астатках вецер дзіка свішча,
Як бы пне памінікі быўшым днём.

Пяе аб тым, як гэтыя байніцы
Край спераглі на захад і на ўсход,
Як з поўначы разбойны чужаніца
Не мог замчыскавых скрышыць варот.

Ты жыў, ты панаваў у краі родным,
Сцярог ад чужака й законы укладаў;
Звон вечаў сход склікаваў народны,
І сход аб шчасці Бацькаўшчыны дбаў.

Сагоня ўсё спіць і зарастае зеллем,
Сцярач свой край няма ні спен, ні рук;
Званы вячовы змоўклі, анямелі,
Ў ярме сагнулі людзі плечы ў крук.

Чужак-дзікун, крывёю ўпіўшыся свежай,
Запрог цябе ў няволю, ў батракі
І тваю маці-Бацькаўшчыну рожна,
Жывую рве на часці, на кускі.

Сыноў тваіх рассяліў па ўсім свеце,
Як птушак ястраб з гнездаў разгнаў;
Вацькі дзяцей, а бацькоў сваіх дзеці
Сярод магіл шукаюць і канаў.

І мерцвякоў знаходзяць... А жывыя...
Як мерцвякоў пагляд іх і жыццё,
Праклёны толькі шпачуць векавыя
Ды вечнае чакаюць небыццё.

Упаў народ. Змарнеў народ, забыўся,
Як Бацькаўшчыну, як яго завуць;
Як падарожны без пуцця, знябыўся,
Як сірата, якой нідзе заснуць...

Паўстань, народ! Прачніся, беларусе!
Зірні на Бацькаўшчыну, на сябе!
Зірні, як вораг хату і зямлю раструсіў,
Як твай навала зльдніаў скарб грабе!

Паўстань і глянё, як ззяюць скрозь вагнішчы,
Як носяцца ўсвятных змен віхры,
Як на старога быту пацялішчы
Цвет зацвітае новае зары!

Паўстань, народ! Для будучыны шчасце
Ты строй, каб пуд не строіў больш сусед;
Не дайся ў гэты грозны час прапасці, –
Прапашчых не пацешыць пшасцем свет.

Сваю магутнасць пакажы ты свету, –
Свой край, сябе ў пашане мець прымусь.
Паўстань, народ!.. З крыві і слёз кліч гэты...
Цябе чакае маці-Беларусь!

Кастрычнік 1918

У мінулым годзе быў абвешчаны конкурс «Славуцья імёны маёй малой радзімы». Пры канцы года былі падведзеныя яго папярэднія вынікі, і арганізатары вырашылі падоўжыць яго да 30 чэрвеня 2019 года.

Палажэнне аб рэспубліканскім конкурсе «Славуцья імёны маёй малой радзімы»

1. Агульныя палажэнні.

1.1. Рэспубліканскі конкурс «Славуцья імёны маёй малой радзімы» праводзіцца ў межах Года малой радзімы і скіраваны на актывізацыю дзейнасці грамадскіх і дзяржаўных арганізацый, грамадскіх ініцыятыў, грамадзян па пошуку і зборы гістарычных і сучасных звестак аб вядомых выхадцах з канкрэтных населеных пунктаў і рэгіёнаў у мэтах ушанавання памяці і папулярызацыі іх дзейнасці.

1.2. Арганізатарамі конкурсу з'яўляюцца ГА «Беларускі фонд культуры», рэдакцыя газеты «Звязда» і «Краязнаўчая газета».

1.3. Прыкладна змест конкурсных заявак і праектаў:

- збор матэрыялаў і напісанне радаводаў славуць дзеячаў і знакамітых выхадцаў канкрэтных рэгіёнаў;
- стварэнне кніг, падрыхтоўка хроніка-дакументальных фільмаў, радыё- і тэлеперадач;
- складанне памятных календароў, падрыхтоўка ілюстраваных альбомаў, прысвечаных вядомым землякам, збор фотаздымкаў пра іх;
- устаноўка памятных дошак і памятных знакаў, каплічак, прысвечаных вядомым людзям – выхадцам з гэтых мясцін;
- запісы ўспамінаў старэйшых жыхароў пэўных населеных пунктаў;
- стварэнне музейных экспазіцый, мерапрыемстваў залаў (пакояў) у мясцовых бібліятэках, музеях і школах.

2. Умовы ўдзелу і парадак правядзення конкурсу.

2.1. У рэспубліканскім конкурсе «Славуцья імёны маёй малой радзімы» могуць прымаць удзел юрыдычныя, фізічныя асобы і групы грамадзян.

2.2. На конкурс могуць быць прадстаўлены як рэалізаваныя (не раней 2017 года), так і тыя праекты, што знаходзяцца ў стане рэалізацыі.

2.3. Ход конкурсу будзе шырока асвятляцца на старонках газет «Звязда» і «Краязнаўчая газета», у рэгіянальных і мясцовых СМІ.

2.4. Падача матэрыялаў на конкурс (апісанне, фота- і відэаматэрыялы, публікацыі ў СМІ) ажыццяўляецца да 31 снежня 2018 года (паводле рашэння арганізатараў тэрмін падоўжаны да 30 чэрвеня 2019 года. – «КГ») ў Беларускай фонд культуры (220029, г. Мінск, Траецкая набярэжная, 6).

3. Падвядзенне вынікаў конкурсу.

3.1. Ацэньваюць конкурсныя праекты будзе конкурсная камісія ў складзе прадстаўнікоў арганізацый-заснавальнікаў і партнёраў конкурсу.

3.2. Лепшыя конкурсныя праекты будуць адзначаны спецыяльнымі дыпламамі і каштоўнымі падарункамі.

3.3. Па выніках рэспубліканскага конкурсу найбольш цікавыя праекты будуць прэзентавацца ў Мінску, уключаны ў інфармацыйны банк для шырокага інфармавання грамадскасці і зацікаўленых арганізацый, мясцовых органаў улады.

На радзіме Тадэвуша Касцюшкі, у Мерачоўшчыне

Гімн жанчыне і жыццю

Да 60-годдзя Міколы Шабовіча

Сярод паэтаў, якія пішуць пра каханне, Мікола Шабовіч ужо даўно зарэкамендаваў сябе майстрам інтымнай лірыкі. Яго цудоўныя вершы, многія з якіх з'яўляюцца шэдэўрамі, класічнымі ўзорамі, змешчаныя ў шматлікіх зборніках, часта друкуюцца ў часопісах і газетах. Сабраныя ў адну кнігу, пад адной вокладкай («Маладыя мроі маладога лета». Мінск, 2017), вершы захопліваюць у палон чытача, сталі сапраўдным гімнам жанчыне, каханню, жыццю.

*Хтось прыроды пясняр,
нехта славіць Айчыну,
Я ж абраў сабе шлях – ён далёка
не райскі:
Мой пяхотны верш апявае жанчыну*

*І парой сакавіцкай,
і сонечна-майскай.*

Згадзіцеся, ніхто не застанеца раўнадушным, чытаючы і такія радкі: «Вачэй спакуснае свято // Мне будзе помніцца да ранку. // Здалося, сонейка ўзышло, // Як ты з'явілася на ганку...», бо ў кожнага з нас было ці ёсць сваё «сонейка», сваё незабыўныя сустрэчы, радасці і пакуты каханья.

Такіх вершаў, якія ўсхваляюць, прымусяць сэрца забіцца мацней, у кнізе шмат: «Ты сягоння прынесла ясну...», «Трапяткое спакуснае лета...», «Яшчэ так хочацца свавольчы...», «Я ў тваіх пацалунках свае забываю гады...», «Такую ўбачыць прыгажосць –

і не заснуць да самай раніцы» і іншыя. Пералік можна працягнуць доўга, бо кніга значная па аб'ёме, а вершы ўсе цудоўныя.

Ёсць у зборніку і творы пра Радзіму, бацькоў, вернасць справе і сябрам (раздзел «З Бадзенаўскага сшытка»).

З хваляваннем піша М. Шабовіч пра сваю малую радзіму:

*Ды кожны кут па-свойму, пэўна ж, міл,
Бо толькі там, дзе нашыя вытокі,
Сабе жыццёвых назапасім сіл
На новыя – акрыленыя – крокі.*

Паэт запрашае чытача падарыць:

*Радзіме – адданасць,
Бацькам – дабрывію і любоў,
Сябрам – беззаганнасць
Учынкаў, памкненняў і слоў.*

Упэўнены, што гэта крэда самога М. Шабовіча.

Міхась СЛІВА

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць юбіляра і жадаюць моцнага здароўя, дабрабыту, натхнення і плёну ў творчасці!

Іван ды Мар'я – брыльянтавая пара

У кожнай вёсцы свой характар, свой нораў, свой запал. Гэта тычыцца і вёскі Азершчына Рэчыцкага раёна. Можна сказаць, што яна паяднала Івана і Марыю Гапоненкаў.

Углядаюся ў твары мужа і жонкі – як жа яны падобныя і якія яны прыгожыя! Такое адчуванне, што пражытыя гады іх ўпрыгожваюць. На тварых адлюстравана цэлая гама чалавечых пачуццяў – радасць, сіла і слабасць, а ў мудрых вачах – глыбіня спазнання жыцця, бязмежная дабрыва, а галоўнае – вялікая любоў адно да аднаго і паразуменне цягам цэлага жыцця.

Іван Паўлавіч і Марыя Іванаўна стварылі сям'ю 60 гадоў таму і прайшлі поруч па жыцці, дзелячы ўсе радасці і нягоды, захаваўшы вернасць і адданасць. Нядаўна яны адсвяткавалі брыльянтавае вяселле.

Марыя нарадзілася ў вёсцы Баравікі Парыцкага раёна Бабруйскай акругі, потым вобласці (цяпер Светлагорскі раён). Маленькай дзяўчынкай яна вучылася працаваць на зямлі і ва ўсім дапамагала бацькам. Дзякуючы маці Марыя Іванаўна выдатна вышывае, шые, вяжа. У Цэнтры культуры і вольнага часу в. Азершчына неаднаразова ладзіліся выстаўкі яе працаў «З крыніцы народнай», «Ад вытокаў да сучаснасці», «Жыватворныя вытокі» ды іншыя. Працы майстрыхі выкарыстоўваюць арганізатары гарадскіх мерапрыемстваў і выставак, абласных святаў і нават рэспубліканскіх «Дажынак». З малаком маці Марыя ўвабрала не толькі любоў да роднай зямлі, працы, народнай творчасці, а яшчэ і любоў да песні. І сёння народныя песні застаюцца для яе любімымі і дапамагаюць у розных сітуацыях – нават калі нясперна цяжка.

Маленькая Марыя запомніла ўсе жахі фашыскай акупацыі: як голадам марылі, як зганылі ў Нямеччыну, як маці ратавала дзяцей, хаваючы іх у склепе і падполлі. Памятае, як маці не стрымлівала слёзаў радасці, калі скончылася вайна.

Адразу пасля вайны Маша, ужо пераросткам, пайшла ў Баравікоўскую школу. Падлеткам дзяўчына параехала ў Шчучын да дзядзькі, каб глядзець дзядей: сам дзядзька працаваў рэдактарам раённай газеты, а цётка выкладала ў тэхнікуме. Тады, у 1950-я гг., жыццё ў Заходняй Беларусі было няпростым: сярод белага дня з лесу выходзілі банды і ўчынялі беспарадкі. У Шчучыне Марыя скончыла вчэрнюю школу, з'ехаўшы, уладкавалася на Рэчыцкую ткацкую фабрыку, а потым на будоўлю ў Светлагорску. Але

сустрэліся маладая і прыгожая Марыя і станісты Іван. Падкупілі дзяўчыну высакароднасць, выхаванасць і дабрыва маладога чалавека. А Іван адразу ж зразумеў, што гэта яго Мар'я, і больш не адпусціў ад сябе дзяўчыну, нягледзячы на пагрозы і разборкі баравікоўскіх хлопцаў. Праз паўгода пасля знаёмства, 6 кастрычніка 1958 г., маладыя пабраліся шлюбам.

У Івана Паўлавіча і Марыі Іванаўны нарадзіліся сын Павел, дачкі Ала, Людміла і Валянціна, ёсць чатыры ўнукі і праўнучка. Трое дзя-

шануюць беларускія звычкі, перадаюць сямейныя традыцыі сваім дзецям і ўнукам. Штогод дзеці сустракаюцца з

Калі пачалася вайна, сышоў на фронт. Аднавіскоўцы памятаюць словы малодшага лейтнанта Паўла Гапоненкі: «Мы вернемся». Але потым прыйшла пахавальня. Ведалі, што загінуў і пахаваны ён не дзе пад Ленінградам. Дзеці Івана Паўлавіча настойліва шукалі магілу дзеда, аб'ездзілі ўсю Наўгародскую вобласць, чыталі прозвішчы на многіх абелісках і брацкіх магілах і нарэшце знайшлі на адной імя дзеда – ён пахаваны ў вёсцы Кузьмінка разам з 330 саветскімі салдатамі. Летась 9 мая ўнукі і праўнукі пабывалі на магіле дзеда Паўла Іванавіча, а адтуль прыехалі ў Беларусь, у вёску да бабুলі і дзядулі.

Няўмольна ляціць час, але не змяніў ён Івана і Марыю Гапоненкаў – сёння, як і паўстагоддзя таму, яны застаюцца жыццямі любімымі, працавітымі і закаханымі адно ў аднаго. Ні адно пасяджэнне клубаў «Жывіца» і «Сем'я», што былі створаныя 25 гадоў таму ў Азершчынскім цэнтры культуры і вольнага часу, не абыходзіцца без удзелу сямейнай пары Гапоненкаў. Яны стаялі каля вытокаў стварэння аб'яднанняў, цяпер з'яўляюцца старэйшымі і ганаровымі ўдзельнікамі клубаў.

Дзівіўся таму, як Іван і Мар'я падобныя – напэўна, гэта ад таго, што жыцьцё яны адным сэрцам, аднымі думкамі. Для іх ўсё стала агульным: каханне, сям'я, лёс, праца і святы, і само жыццё!

Людміла ГРЫЗУНОВА,
мастацкі кіраўнік
Рэчыцкага гарадскога
палаца культуры

яна заўсёды ірвалася на сваю малую радзіму. І менавіта тут, у Баравіках, дзяўчыну чакаў яе лёс.

У гэты ж час дэмабілізавуся з арміі Іван Гапоненка. Ён служыў у Севераморску (Мурманская вобласць Расіі) з 1949 г. па 1954 г. Пасля службы паступіў у Рэчыцкую школу механізацыі, а ўвосень 1954 г. уладкаваўся на меліярацыйную станцыю памочнікаў машыніста і прыехаў у Баравікі. Так і

пей з сям'ямі жывуць у Таліне (Эстонія), дачка Валянціна – у Рэчыцы.

Знаёмыя сям'і кажуць, што дзецям Гапоненкаў перайшлі ўсе лепшыя якасці ад бацькоў. Школьнікамі яны разам з бацькамі нарыхтоўвалі сена, дровы, умелі даіць карову, трымалі курэй, качак, гусей. Сама ж Марыя Іванаўна вучыла дзяцей таму, што ведала з вуснай творчасці, традыцый і абрадаў. Жывучы ў Прыбалтыцы, Ала, Павел і Людміла

бацькамі – звычайна ў роднай хаце ў Азершчыне.

Марыя Іванаўна адпрацавала 26 гадоў, у ПМК-73. Цяпер яны на заслужаным адпачынку.

У год 65-годдзя Перамогі сям'я Гапоненкаў пабывала ў Расіі, там знаходзіцца магіла, дзе пахаваны бацька Івана Паўлавіча – Павел Іванавіч. Родам ён з вёскі Вяціхін Рэчыцкага раёна, перад вайной працаваў у Рэчыцкім вайсковым камісарыяце.

Аляксандр Гваньіні: згадка пра Слонім

Італьянец Аляксандр Гваньіні (1538 – 1614) пераехаў у Рэч Паспалітую яшчэ маладым чалавекам. На ўсходзе і поўначы ішлі войны з Маскоўскай дзяржавай. І замежнік прыняў у іх самы непасрэдны ўдзел. Ён з перапынкам служыў у войску ВКЛ, бо яшчэ паспеў у 1560-х паўдзельнічаць у Скандынаўскай сямігадовай вайне. Пасля яе заканчэння прыняў падданства Рэчы Паспалітай, працягваў служыць на тэрыторыі цяперашняй Беларусі, доўгі час быў ваенным камендантам Віцебска.

Гваньіні быў чалавекам адукаваным, ведаў некалькі моваў. Пад час паездка па ВКЛ, відаць, рабіў запісы. З часам ён напісаў кнігу, якая стала вельмі папулярнай. Упершыню «Апісанне Еўрапейскай Сарматыі» (Sarmatiae europaeae description) выйшла ў Кракаве ў 1578 годзе на латыні.

Нас найперш цікавіць, што ж Аляксандр Гваньіні напісаў пра Слонім. Тэкст невялічкі – усяго два сказы:

«Slonim ciuitas et munitio ignea, olim secundo genitorum Magnorum Ducum Lithvaniae erat, et pro Ducatu cum suo territorio computabatur, postea in prouinciam redacta est. Vexillo rubeo vnicorne Stemmata Magni ducatus insignia prouincialis nobilitas vititur».

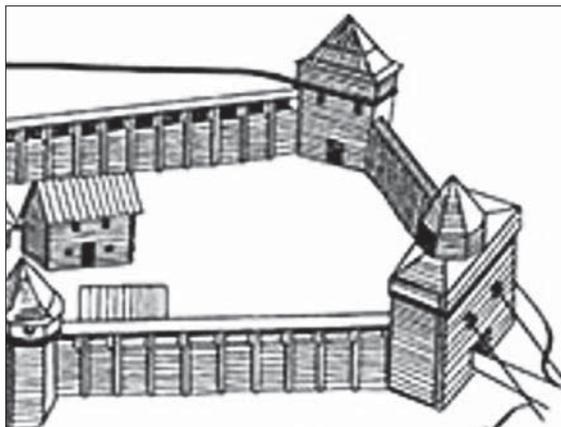
Але даводзілася сустракаць іх пераклады, якія маюць істотныя адрозненні. У адным з іх згадваецца «драўляная агароджа», якая нібыта была вакол Слоніма, а гэта не так. Тут прапануем, як нам падаецца, самы слушны варыянт перакладу:

«Слонім драўляны горад і ўмацаванне, некалі спрычыніўся да паспяховага ўзнікнення Вялікага Княства Літоўскага і на карысць княства далучыўся сваёй тэрыторыяй, пазней быў ператвораны ў павет. З чырвонай, аднагогай харугвы з гербам Вялікага княства карыстаецца павятовая шляхта».

Гваньіні не згадвае замак у Слоніме. На Замосці драўляны замак быў спалены ў пачатку XVI стагоддзя і ўжо не аднаўляўся. Пасля таго да 1520-га драўляны замак быў узведзены на іншым баку Шчыры, на цяперашнім Замчышчы. Але, відаць, выгляд яго быў сціплым, вось аўтар «Апісання...» і згадвае толькі «ўмацаванне». З іншага боку ў тэксце пра Наваградскае ваяводства не згадваюцца замкі таксама ў Наваградку і Ваўкавыску, толькі ў абзацы пра Мсцібаў ёсць і драўляны замак, і ўмацаванне. Піша Аляксандр Гваньіні і пра «шматлікія ўмацаванні шляхціцаў», у тым ліку і ў Слонімскім павеце.

Сяргей ЕРШ
(«Слонімскі край», № 11, 2018 год)

«Куцця. Марозна. Хмурнавата...»

Свята Божага Нараджэння, Народзінаў Хрыстовых нашыя продкі не маглі сабе ўявіць без куцці – кашы з цэльых або тоўчаных ячных крупаў, прыпраўленай мёдам (ці сытой – мёдам, разведзеным у вадзе) і макам (або макавым малаком). У больш заможных сем'ях куццю варылі з пшаніцы або нават рысу, дадавалі да яе арэхі і разынкі.

У народнай этымалогіі куцця выводзілася ад слова «кут», бо стаяла на пачэсным месцы ў куце, як гэта апісана ў «Новай зямлі» Якуба Коласа:

*І вось цяпер гаршчок з куццёю,
Як цар даўнейшаю парою,
У пачэсны кут, на свой прастол,
Стаўляўся з гонарам за стол...*

Але насамрэч гэтае слова грэчаскага паходжання. Слова «кукія» (ад дзеяслова «кукѣю»), які азначае «загушчаць нешта, бесперапынна памешваючы») азначае страву, нешта сярэдняе паміж кашай і ўзварам.

Беларусы рабілі тры куцці: напярэдадні Божага Нараджэння, Новага года і Вадохрышча. Кашу на ўсе тры куцці варылі ў адным гаршчку і з аднолькавай колькасці крупаў.

Першая куцця была паснай (яе яшчэ называлі беднай, галоднай, нішчымнай) – на стол ставілі стравы з рыбы, гародніны, грыбоў, сушанай садавіны. Але галоўнай была ячная каша з мёдам – асноўны клопат гаспадыні. Яе ад пачатку да канца гаспадыня павінна была гатаваць сама, каб цягам наступнага года ў сям'і і гаспадарцы былі парадак і лад. Першую лыжку ў сподку клалі на парог або на прываконне – дзядам. У каталіцкай традыцыі яшчэ адной стравой на першай куцці былі ламанцы – печыва з прэснага цеста, падсушанае ў печы, якое ламаюць (адсюль і назва) уздоўж рысак, папярэдне праведзеных на цесце нажом. Ізноў можна прыгадаць радкі з «Новай зямлі»:

*А там ламанцы-праснакі
З пшанічнай добрае мукі;
А макаў сок такі салодкі!
Ламанцы ў ім, ну, як калодкі...*

Прэсныя і цвёрдыя ламанцы, якім смак дадавалі толькі мак і мёд, нагадвалі аплаткі. Пазней іх пачалі выцясцяць сліжыкі – салодкае печыва з рошчынага цеста, у якое мак часам дадавалі пры змешванні. Часам недарэчнае сліжыкі каля 5 хвілінаў адварвалі ў салёнай вадзе і падавалі палітымі ўсё тымі ж мёдам і макавым малаком. Аднак і прэсныя ламанцы, і салодкія сліжыкі – гэта варыянты ўсё той жа куцці.

Другую куццю называлі багатай, шчодрай, мясной – казалі, што «без парсюка і Каляды не Калядамі». Пост ужо закончыўся, таму ў гэты вечар падавалі куццю з маслам або скваркамі, а таксама мяса – смажанае, варанае і печанае, каўбасы, вэндліну. Сама куцця таксама ставілася на стол з маслам або мясам. Другая куцця супадала са святкаваннем Новага года, таму стараліся, каб стол быў багатым і тым самым сімвалізаваў жаданы дабрабыт на наступны год.

Трэцяя куцця, зноў пасная, з цягам часу стала называцца вадапаснай, бо прыпадае якраз на пярэдадзень Вадохрышча. Зрэшты, так яе маглі называць і таму, што за два тыдні святкавання запасы ежы значна памяншаліся, і каша на вадзе была бадай адзінай стравой, чым можна было чакаваць гасцей.

Такое чаргаванне – пасная куцця – багатая – пасная – з'яўляецца невыпадковым. Яно дапамагала перайсці ад спажывання паснай ежы пад час Піліпаўскага посту да актыўнага спажывання тлустай ежы цягам Мясаседу, да Масленіцы.

Прапануем вам два рэцэпты куцці, розныя па смаку і складанасці гатавання.

Куцця звычайная (традыцыйная)

2 шклянкі ячных крупаў, 5 шклянак вады, масла па смаку, соль.

Перабраць крупы, прамыць, адкінуць на друшляк, даць сцячы. Заліць вадой у вялікай місе і пакінуць на ноч. Зліць ваду. Укінуць у падсолены кіпень і варыць, пакуль крупы не набрыняюць. Зліць лішнюю ваду. Запякаць у духоўцы пры 160°C прыкладна 40 хвілінаў.

Панская куцця

2 шклянкі цэльназерных ячных або пшанічных крупаў, 1,5 шклянкі маку, 1 шклянкі цукру, 8 лыжак мёду, 100 г рызык, 100 г лясных арэхаў, 100 г цукатаў з цэдры апельсіна, 1 шклянкі сметаны.

Прамыць крупы, заліць вадой у рондаль. Давесці да кіпення і варыць на малым агні 35 – 40 хвілінаў, пакуль крупы не набрыняюць. Насыпаць мак у рондаль, заліць 2 шклянкамі кіпню, перамяшаць і давесці да кіпення, зняць з агню і астудзіць. Зліць ваду і перамалоць у кухонным камбайне, дадаць цукар і зноў перамалоць. Змяшаць адвараныя крупы, мак, мёд, разынкі, арэхі, цукаты і сметану. Астудзіць да пакаёвай тэмпературы.

Падрыхтавала Ніна КАЗІМЕНА

Фота: Ёўкія Т.А. ЮЦІК

У госці – навывперадкі

Гумарэска

– Слухай, Сенья! – звярнулася да мяне жонка. – На носе Новы год, давай абмяркуем, як будзем яго сустракаць!

– А што тут думаць, – спакойна адказваю я. – Як заўсёды, прыйдуць да нас у госці Кабатавы ўсёй сям’ёй, Пеўневы з цешчай ды Арцёменкі са сваімі чатырма малымі...

– Дык цяпер жа госці быццам стыхійнае бедства! – не вытрымала жонка. – І алкаголю трэба шмат, і закускі, а ўсё такое дарагое! А колькі іншых клопатаў! Давай лепш зробім так: патэлефануем усім і скажам, што пойдзем у госці да майго стрыечнага брата. А самі з дзеткамі пасядзім каля ёлкі пад гукі тэлевізара. Хоць раз адсвяткуем без турботаў, без шуму і гаму!

Так мы і зрабілі: паведамлі сваім знаёмым, што на гэты раз самі пойдзем у госці, і з палёгкай выдыхнулі...

А трыццаць першага снежня ў абед у нашу кватэру пазванілі. Адчыняем дзверы – на пляцоўцы стаіць уся вялікая сям’я Кабатавых.

– Мы так рады, што засталі вас дома! – у адзін голас выгукнулі муж і жонка, запускаючы ў нашу кватэру дзяцей. – Хочам правесці стары год з вамі, пасядзець разам, пакуль вы збіраецеся ў госці...

Давялося нам рассядзтваць нязваных гасцей. Толькі ўладкаваліся за сталом і налілі па чарцы – завіталі Пеўневы разам з цешчай. А неўзабаве да нашай кампаніі далучыліся і Арцёменкі.

– Мы вырашылі пасядзець у вас, пакуль вы не пойдзеце ў госці, – пачалі яны тлумачыць свой прыход, дастаючы пачастункі.

– Праходзьце, прысаджвайцеся! Вельмі рады, дарагія госцейкі! – пераглянуліся мы з жонкай. – Дзеля вас сёння мы ўжо нікуды не пойдзем...

– А ўсё ж такі, Сенья, прыемна, што да нас людзі цягнуцца! – гаварыла мне жонка на другі дзень. – І ежы ўсім хапіла, і павесяліліся. Будзе што ўспомніць. А адпачыць пад тэлеперадачы толькі сям’ёй можна і сёння.

Міхась СІМБА

У тэатры «Зьніч»

14 студзеня на сцэне спектакль Сяргея Кавалёва «**Анёл-ахоўнік**» паводле твора французскай пісьменніцы Кармэн Барнос дэ Гаштольд «Малітвы жывёлаў». Просьбы і падзякі розных жывых істотаў да Бога перадаюць анёлы-ахоўнікі. Адзін з такіх анёлаў і вядзе ў спектаклі размовы з жывёламі, птушкамі ды іншымі Божымі стварэннямі. А вось з кім менавіта і як – гэта маленькія глядачы і пабачаць, і пачуюць, і адгадаюць самі. Выканаўца – Раіса Астрадавінава, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Увечары будзе ісці паэтычны монаспектакль «**Не праклінай, што я люблю**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Даследчыч беларускага фальклору і побыту, тонкі знаўца жывой народнай гаворкі, Н. Гілевіч стварыў своеасаблівую паэтычную сіюту, дзе гарманічна зніталіся гумарыстычныя ноты і шчылівая музыка каханьня, дзе чуюцца напевы роднай ямлі... На сцэне гэта перадаў выканаўца Мікалай Лявончык. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Музыкае суправаджэнне Дар’я Неўмяржыцкай (цымбалы).

16 студзеня маленькіх глядачоў запрашаюць на монаспектакль-сустрэчу «**Вясёлая каруселя**» паводле твораў Артура Вольскага. Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, выканаўца, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр спектакля, нібыта на чароўнай каруселі правядзе глядачоў па жыцці і творах выдатнага беларускага паэта. Дзетак чакаюць вершы, гульні, казкі, загадкі і разнастайныя прыгоды. А калі нехта пажадае стаць на хвіліну музыкам ці акцёрам, то і гэта магчыма на чароўнай каруселі! Музыкае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Дар’я Неўмяржыцкая.

Увечары пакажуць монаспектакль «**Прыпадаю да нябёс**». «Я думала, лёсам мне дадзена многа, і многае, праўда, мне лёс падарыў...».

Гэтыя радкі належаць Яўгеніі Янішчыц, для якой паэзія стала жыццём, сфармавала як асобу. Яе паэтычныя вобразы не адпускаюць чытача, нязменна саграваюць цеплынёю.

Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, музыкае суправаджэнне (цымбалы) – Марыя Кучынская.

Ларыса Горцава

21 студзеня на сцэне тэатра першая нацыянальная монаопера аб жыцці і смерці Адама Міцкевіча «**Адзінокі птах**» (паводле твораў А. Міцкевіча, Яна Чачота, Рыгора Барадуліна). Сумнай восеньскай раніцай, пасля цяжкай ночы, невылечна хворы паэт асэнсоўвае на чужыне сваё жыццё, каб нарэшце вярнуцца на радзіму. Душа паэта спавядаецца, просіць выратавання. Палёт «адзінокага птаха» скіраваны да родных берагоў...

Выканаўца – саліст Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Аляксандр Краснадубскі, аўтар лібрэта і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, кампазітар – Алег Залётнеў.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мілскім тэлефоне: 331-75-53.

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 48 за 2018 г.

Уздоўж: 3. Снежань. 7. Народ. 8. Аркестр. 10. Сяло. 11. Свята. 12. Лапа. 16. Снежка. 17. Бярлог. 18. Ялінка. 19. Угавор. 20. Заец. 21. Лядок. 24. Сані. 26. Снегіры. 28. Сонца. 29. Пачатак.

Упоперак: 1. Снег. 2. Воз. 4. Нарыс. 5. Жменя. 6. Нітка. 9. Мяцеліца. 13. Палавіна. 14. Кабан. 15. Абрус. 21. Лунка. 22. Догма. 23. Карма. 25. Квас. 27. Бог.

Уздоўж

1. «Дзе чай – там...». Цытата невядомага аўтара. 5. Запас. 8. Чай без прысмакаў – ... на вецер (прык.). 9. У старажытнагрэчаскай міфалогіі – бог віна і вяселля. 11. Кароткая застольная прывітальная прамова. 13. «Слава – гэта лішні ... цукру ў шклянцы чаю». М. Барышнікаў. 14. Прадукт, які атрымліваецца пры прарошчванні насення травы. 16. Лёгкае пераноснае жыллё. 17. Частка нагі. 18. «Чай – гэта ... душы». В. Мілашэўскі. 19. Начоўкі. 20. Парны танец, радзіма якога – Аргенціна; Міжнародны дзень ... адзначаецца 11 снежня. 22. Чай на ... не п’юць (прык.). 25. Заклік да чаго-небудзь. 26. «Мы ведаем, што каханне моцнае, як смерць, але крохкае, як...». Гі дэ Мопасан. 27. Лазня без веніка – што ... без трубы (прык.). 28. «... і чай добрыя, калі яны гарачыя, моцныя, і не вельмі салодкія». Э. Кроткі. 29. На сваім сметніку і ... гаспадар (прык.).

Упоперак

1. Дах на слухах ці іншых апорах. 2. Хват, бойкі чалавек (разм.). 3. Не спяшайся піць чай – ... апячэш (турэцкая прык.). 4. Не бяда, што п’ецца ... (прык.). 5. Тэатральная галёрка (састар., разм.). 6. Марка савецкага грузавіка розных мадыфікацыяў (абрэв.). 7. Самы лепшы ... – гэта ... з цёплым чаем і цёплым чалавекам (прык.). 10. «... барджэй, барджэй, // А нам Піліпаўка надакучыла». З калянднай песні. 12. Чай павінен быць як жаночы ... – моцны, гарачы і салодкі (прык.). 15. Чай піць – не ... секчы (прык.). 16. Корака, якім затыкаюць бочку. 19. Першапачатковы план чаго-небудзь. 21. ... у печы патух – нечаканы госьць (прык.). 22. Драматычны твор. 23. «Хай не астыне ў шклянцы чай, у доме – ... а ў сэрцы – любоў». Пажаданне гаспадарам хаты. 24. Праснаводная рыба.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

1					2		3		4					5
					6									
7		8									9	10		
					11									
12											14			
15													16	
17											18			19
					20		21		22					
23												24		
					25									
26														
											27			

Студзень

3 – **Міхась Раманюк** (Міхаіл Фёдаравіч; 1944, Брагінскі р-н – 1997), мастацтвазнаўца, этнограф, даследчык народнага мастацтва і матэрыяльнай культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Мікола Шабовіч** (Мікалай Віктаравіч; 1959, Мядзельскі р-н), паэт, на вершы якога напісана больш за 170 песень, педагог – 60 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Сяркоў Іван Кірэвіч** (1929, Гомельскі р-н – 1998), пісьменнік – 90 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Храптовіч (Літавор-Храптовіч) Іахім Ігнацы Юзаф** (1729, Баранавіцкі р-н – 1812), грамадска-палітычны, дзяржаўны і культурны дзеяч ВКЛ, філосаф, публіцыст, паэт, перакладчык – 290 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Ядвігін Ш.** (сапр. **Лявіцкі Антон Іванавіч**; 1869, Кіраўскі р-н – 1922), пісьменнік, адзін з пачынальнікаў сучаснай беларускай прозы – 150 гадоў з дня нараджэння.

5 – **Вітгенштэйн Пётр Хрысціянавіч** (1769 – 1843), расійскі ваенны дзеяч, удзельнік вырашальных баёў у Айчынную вайну 1812 г. на тэрыторыі Беларусі (Полацкай бітвы, Бярэвінскай аперацыі і інш.), генерал-фельдмаршал – 250 гадоў з дня нараджэння.

5 – **Крывашэў Сяргей Паўлавіч** (1944, Салігорскі р-н), заслужаны архітэктар Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

5 – **Сямашка Іосіф** (1799 – 1868), царкоўны дзеяч, мітрапаліт Літоўскі і Віленскі, адна з самых значных фігур у канфесійнай гісторыі Беларусі, ініцыятар і актыўны ўдзельнік Полацкага царкоўнага сабора 1839 г. – 220 гадоў з дня нараджэння.

7 – **Мікола Лудфераў (Мікалай Пятровіч**; 1929, Краснапольскі р-н – 1994), крытык, літаратуразнаўца – 90 гадоў з дня нараджэння.

8 – **Кольба Максіміян Марыя** (свецк. **Раймунд**; 1894 – 1941), рэлігійны дзеяч, які пэўны час служыў у Гродзенскім кляштары францысканцаў, святы Рымска-Каталіцкага Касцёла – 125 гадоў з дня нараджэння.

9 – **Стасевіч Іван Нічыпаравіч** (1929, Старадарожскі р-н – 1998), жывапісец, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

10 – **Міхась Ярош (Міхаіл Рыгоравіч**; 1929, Клецкі р-н – 1987), літаратуразнаўца, крытык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1980) – 90 гадоў з дня нараджэння.

12 – **Бугаёў Дзмітрый Якаўлевіч** (1929, Крычаўскі р-н – 2017), крытык, літаратуразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1984) – 90 гадоў з дня нараджэння.

12 – **Хомчанка Васіль Фёдаравіч** (1919, Касцюковіцкі р-н – 1992), пісьменнік – 100 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Барздыка Міхаіл Фёдаравіч** (1944, Докшыцкі р-н), графік, мастак кнігі – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Главацкі Юзаф Гіляры** (1789, Мінск – 1858), тэатральны мастак, жывапісец, літограф – 230 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Шаранговіч Васіль Пятровіч** (1939, Мядзельскі р-н), мастак, педагог, народны мастак Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – **Скальскі Сцяпан Уладзіміравіч** (1899, Мінск – 1972), акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

15 – **«Узвышша»** (Дзяржынск; 1929), адна з першых раённых газет у Беларусі (да сакавіка 2011 г. – «Сцяг Кастрычніка») – 90 гадоў з часу выдання.

16 – **Алоўнікаў Уладзімір Уладзіміравіч** (1919, Бабруйск – 1996), кампазітар, грамадскі дзеяч, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, уладальнік ордэна «Знак Пашаны» – 100 гадоў з дня нараджэння.

17 – **«Бездзежскі Фартушок»** (Драгічынскі р-н; 1999), музей народнай творчасці, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2009) – 20 гадоў з часу адкрыцця.

18 – **Саладуха Аляксандр Антонавіч** (1959), эстрадны спявак і музыкант, заслужаны артыст Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

Бацька показвае сыну пяцірублёвы залатнік і папярочную пяцёрку і пытаецца:

– **Каторую хочаш? Сын паглядзеў, пачухаўся дык кажа:**

– **Хачу гэты залатнік, укручаны ў гэтую пяцёрку.**

– **Вас вінавацяць, што вы хачелі ўкрасці грошы са скарбонкі для бедных.**

– **Па сваёй някемлівасці, пан суддзя. Іду гэта я і раптам бачу – вісіць скарбонка, на ёй напісана «Для бедных»... Ну я, як чалавек бедны, узрадаваўся і хачеў узяць сваю частку.**

Адзін пячнік клаў печ. Паложыць цагліну, пастукае па ёй кулаком і кажа:

– **Вось як і была тут. Паложыць другую, пастукае кулаком і зноў:**

– **Які была тут... Назаўтра прыходзіць – печ развалілася. Пячнік пачухаў патыліцу і прамармытаў:**

– **Гм... Як і не была тут.**

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЕРЫЯДЫЧНАЕ ВЫДАННЕ – выданне, што выходзіць праз пэўны час нумараванымі (часам і датаванымі) выпускамі, мае аднолькавую назву, пастаянную для

кожнага года колькасць нумароў, не паўтараецца па змесце, і ў яго, як правіла, аднолькавы аб'ём, фармат і аднатыпнае афармленне. Да перыядычных выданняў адносяцца газеты, часопісы, бюлетэні, перыядычныя зборнікі.

Першымі беларускімі перыядычнымі выданнямі з'яўляюцца газеты «Наша Доля» (1(14) верасня – 1(14) снежня 1906, Вільня) і «Наша Ніва» (10(23).11.1906 – 7(20).8.1915, Вільня). З кастрычніка 1925 г. да 1929 г. выходзіў першы краязнаўчы часопіс «Наш край» (выдаваўся Цэнтральным бюро краязнаўства пры Інстытуце Беларускай культуры); з лістапада 1930 г. да студзеня 1933 г. пад назвай «Савецкая краіна» (выходзіў у Беларускай акадэміі навук).

ПЕСНЯ – форма слоўна-музычнага мастацтва; найбольш пашыраны род вакальнай музыкі, што аб'ядноўвае паэтычны і музычны тэкст у адзіны песенны вобраз. Адрозніваюць песні народныя (фальклорныя) і прафесійныя, створаныя паэтамі і кампазітарамі; яны пастаянна ўзаемадзейнічаюць (элементы народнай песні кампазітары выкарыстоўваюць у сваёй творчасці, а найбольш папулярныя аўтарскія песні фалькларызуюць

ца). Песні розняцца таксама прызначэннем (камерныя, эстрадныя, масавыя), жанрамі (рэвалюцыйныя і побытавыя, гімнічныя і лірычныя), складам (аднагалосыя і шматгалосыя), формамі выканання (сольныя, ансамблевыя, харавыя; з суправаджэннем ці без яго), сферамі бытавання (для прафесійных спевакоў і масавага выканання). У некаторых краінах тэрмін «песня» выкарыстоўваюць і ў адносінах да раманса.

У антычным мастацтве паэзія і музыка не падзяляліся, існавалі ў выглядзе адзінага сінкрэтычнага мастацтва паэтаў-лірыкаў. Цеснае ўзаемадзеянне іх характэрнае і для творчасці трубадураў, трувераў, мінезінгераў і майстарзінгераў сярэднявечча. У эпоху Ars nova («новага мастацтва», XIV ст.) пашырыліся песні ў суправаджэнні аднаго ці некалькіх інструментаў. У XVI ст. у Францыі тэрмін «песня» пачалі выкарыстоўваць у адносінах да поліфанічных вакальных твораў. У песні ўсіх часоў апасродкавана адлюстроўваюцца гістарычныя падзеі краінаў, іх культура, нацыянальны характар, саблівасці светапогляду, імкненні, мары і надзеі народаў, што ўвасобілася ў розныя формы побытавай сольнай і ансамблевай песні. У 2-й палове XVIII ст. сфармавалася камерная песня-раманс з суправаджэннем струннага клавійнага інструмента. У XIX ст. песенныя жанры падзяліліся на раманс і ўласна песню, дакладную мяжу паміж якімі не заўсёды магчыма вызначыць.

У 1920 – 1930-я гг. у многіх краінах назіраецца ўздым песні. Ад 1950 – 1960-х гг. у некаторых краінах, у т.л. у Беларусі, адраджаюцца традыцыі «шансанье» – спевакоў, якія самі ствараюць мелодыі, часта і словы сваіх песень, пашырылася т.зв. аўтарская песня (Ж. Брасен, Ш. Азнавура, Джо Дасэн у Францыі, Я. Качмарскі, Я. Кавальскі ў Польшчы, А. Галіч, Б. Акуджава, У. Высоцкі ў СССР, С. Трызубы ў Украіне, А. Каміцкі, С. Сокалаў-Воюш, В. Шалкевіч у Беларусі і інш.). Вялікага развіцця дасягнула ў 1970-я гг. эстрадная песня, часта звязаная з джазам.

Беларуская песня да 1918 г. развівалася пераважна ў форме вуснай народнай песнятворчасці. Першымі носьбітамі песеннага прафесіяналізму былі вандруючыя акцёры – скамарохі-музыкі, у т.л. гудочнікі (гудкі), дудары, дудачнікі, бубністы, цымбалісты, смыкі, а таксама гуслары, лірнікі. У 2-й палове XIX ст. на землях Беларусі зародзілася кантавае мастацтва. У XVI – XVIII стст. значная роля ў развіцці харавога жанру належала брацкім школам, прыгонным аркестрам і капэлам. Да XIX ст. адносіцца пачатак збірання, публікацыі і вывучэння народнай песні, першыя спробы яе кампазітарскай апрацоўкі і канцэртнай прапаганды. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі прафесійная беларуская песня атрымала развіццё, этапы якога цесна звязаныя з гісторыяй Беларусі.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

